

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mäntysaari, Mikko; Haaki, Raili

Title: Suomalainen sosiaalityön väitöskirjatutkimus vuosina 1982-2006

Year: 2007

Version: Published version

Copyright: © 2007 Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Mäntysaari, M., & Haaki, R. (2007). Suomalainen sosiaalityön väitöskirjatutkimus vuosina 1982-2006. *Janus*, 15(4), 357-366.

Suomalainen sosiaalityön väitöskirjatutkimus vuosina 1982-2006

Mikko Mäntysaari: *YTT, professori, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto*

Raili Haaki: *YTL, suunnittelija, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus*
mmantys@cc.jyu.fi, raili.baaki@koske.jyu.fi

Janus vol. 15 (4) 2007, 357-366

Tarkastelemme seuraavassa suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen tilaa ja suuntaa tehtyjen väitöskirjatutkimusten valossa. Sosiaalityön tutkimus on vakiintunut suomalaisessa yliopistollisen tutkimuksen järjestelmässä 1990-luvun puolivälistä, samalla kun sosiaalityön oppiala kehittyi nk. yleisestä sosiaalipolitiikasta erilliseksi ja itsenäiseksi kokonaisuudekseen. Kohteena on sosiaalityöksi kutsuttu tutkimuksen ala. Tieteen-sosiologista sosiaalityön tutkimusta on meillä tehty lähinnä tiedonmuodostuksen ja asiantuntijuuden kysymyksistä (esim. Mutka 1998; Satka ym. 2005). Emme tässä käy keskustelua asiantuntijuudesta, tiedonmuodostuksesta tai teorian ja käytännön suhteesta sosiaalityössä. Meillä on paljon yksinkertaisempi tehtävä: selvittää olemassa olevan tutkimuksen avulla, millaista suomalainen sosiaalityön tutkimus oikeastaan on ollut.

Käsittelemme puheenvuorossamme mikä on sosiaalityön väitöskirjatutkimusten fokus, millaisia tutkimusmenetelmiä sosiaalityön tutkimuksessa käytetään sekä mitä teorioita sosiaalityön väitöskirjoissa on käytetty.

Tutkimuksemme aineistona ovat väitöskirjat. Sosiaalityön tutkimuksen tilaa voitaisiin tarkastella muunkinlaisilla aineistoilla. Voitaisiin esimerkiksi ottaa tarkasteltaviksi sosiaalityötä koskevat alkuperäistutkimukset julkaistujen kotimaisten ja kansainvälisten tieteellisten artikkelien muodossa. Artikkelien hyödyntämiselle sosiaalityön tutkimusta kuvaavana aineistona löytyy myös laadukkaita esimerkkejä. Rosen, Proctor ja

Staudt (1999) tekivät Yhdysvalloissa merkittävän kartoituksensa käyttäen juuri tieteellisiä artikkeleita sosiaalityön tutkimuksen tilaa kuvaavana aineistona. Heidän aineistonaan oli yli 1900 alkuperäistutkimusta. Suomessa vastaavan kaltaisen laajaan artikkeliaineistoon perustuvan empiirisen tutkimuksen raportoivat Karvinen-Niinikoski ja Meltti (2003). Karisto ja Meltti ovat tarkastelleen sosiaalityötä koskevia artikkeleita Januksessa (Karisto 2001; Meltti 2004).

Opinnäytetutkimusten tarkastelu voitaisiin hyvin perustein ulottaa koskemaan kaikkia opinnäytteitä. Toikon mukaan Liisa Hakolan sosiaalihuoltajatutkimuksen tutkielma vuonna 1946 on ensimmäisiä yhtenäisiä suomenkielisiä caseworkia käsitteleviä lähteitä (Toikko 2001, 32). Lisensiaatin tutkimuksetkin ovat edistäneet sosiaalityön tutkimusta. Esimerkiksi Helmi Mäen vuonna 1966 tarkastettua sosiaalipolitiikan lisensiaatin tutkimusta voi pitää tärkeänä (Mäki & Satka 2006). Monet 1980-luvun sosiaalityötä luotavat tutkimukset olivat lisensiaatintutkimuksia (esim. Heinonen 1984; Hänninen 1990; Mäntysaari 1987). Tarkastelumme rajoittuu kuitenkin vain väitöskirjoihin.

Mikä sitten on väitöskirja? Väitöskirja on korkein akateeminen opinnäyte, jolla tutkija osoittaa kykenevänsä itsenäiseen tieteelliseen työskentelyyn ja teorianmuodostukseen. Sen tulee osoittaa tekijän kykyä omaperäiseen tutkimukseen, jonka tuloksena syntyy uusia, itsenäisiä tutkimustuloksia. Eri tieteenaloilla väitöskirjojen

”Suomalainen sosiaalityön...”

hallinnolliset ja byrokraattiset ohjeet vaihtelevat huomattavasti. (Phillips & Pugh 1998, 57, 60.)

Usein väitöskirjan ajatellaan perustuvan alkuperäistutkimukseen, eli tutkimukseen, jota varten on kerätty uusi aineisto (Webster 1996, 1473). Sosiaalityön tutkimuksessa alkuperäistutkimuksen vaatimusta ei väitöskirjoille ole asetettu. Uusia, itsenäisiä tutkimustuloksia voidaan tuottaa myös muilla tavoin: esimerkiksi syntetisoimalla olemassa olevaa tietoa uudella tavalla, soveltamalla uudenlaista tutkimusmetodia aikaisemmin kerättyyn aineistoon tai kokeilemalla muualla maailmassa käytettyjä tutkimusasetelmia (Phillips & Pugh 1998, 60).

Yhteiskuntatieteellinen tutkimus voi olla luonteeltaan myös teoreettista tai käsitteellistä. Kansainvälisessä sosiaalityön tutkimusta koskevassa keskustelussa on huomioitu, että merkittävä osa tieteellisistä artikkeleista ei perustu empiiriseen aineistoon. Esimerkiksi Rosen ym. (1999) huomasi, että vain noin puolessa kaikista amerikkalaisista sosiaalityötä koskevista tieteellisistä artikkeleista oli empiirinen aineisto. British Journal of Social Work -lehdessä julkaistuihin artikkeleista 42 prosenttia oli ”diskursiivisia” eli ne eivät sisältäneet omaa alkuperäisaineistoa. (McCambridge ym. 2007, 267.)

Aineisto

Keräsimme aineistomme käymällä toukokuussa 2006 läpi seitsemän yliopiston (Helsinki, Turku, Tampere, Jyväskylä, Lappi, Kuopio ja Joensuu) sosiaalityön oppiaineeseen vuoden 1994 jälkeen tehdyt väitöskirjat sekä ne sosiaalipolitiikan tai yhteiskuntapolitiikan oppiaineisiin tehdyt väitöskirjat, joiden oppialana on sosiaalityö tai sosiaalihuolto¹. Näin luotiin toistasataa nimikettä käsittänyt väitöskirjaluetelo, joka arvioitiin Jyväskylän yliopiston sosiaalityön yksikön opettajien muodostaman ryhmän voimin. Arviointiryhmä ratkaisi konsensusperiaatteella, oliko

sosiaali- tai yhteiskuntapolitiikan tutkimusta pidettävä (myös) sosiaalityön tutkimuksena. Tältä pohjalta päädyttiin tarkastelemaan 79 väitöskirjaa vuosilta 1982-2006.

Tällaista ”tieteenalaperusteista” aineiston valintaa voi oikeutetusti arvostella. Tutkimuskohteen mukainen luokittelu olisi ulottanut tarkastelun huomattavasti laajempaan joukkoon väitöskirjoja. Sosiaalityötä, sosiaalihuoltoa, asiakkuutta tai sosiaalisia ongelmia käsitteleviä väitöskirjoja on tehty sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön lisäksi muun muassa psykologian, kasvatustieteen, teologian ja julkisoikeuden tieteenaloilla. Kattavan listan laatiminen aiheen mukaan osoittautui kuitenkin erittäin vaikeaksi, ja kun tulos olisi ollut väistämättä kyseenalainen, päädyimme tieteenalaperusteiseen aineiston valintaan.

Näinkin muodostetun väitöskirjojen listan suhteen syntyi tulkinnanvaraa. Esimerkiksi lähtö pisteestä päättäminen osoittautui hankalaksi. Aloitimme tarkastelun Laaksoviran vuonna 1982 valmistuneesta sydäninfarktipotilaan kuntoutusuraa sosiaalityön näkökulmasta tarkastelevasta väitöskirjasta (Laaksovirta 1982). Perusteena tälle oli, että Laaksoviran väitöskirja on ensimmäinen kotimainen tutkimus, joka ottaa selkeästi sosiaalityöntekijän työn lähtökohdakseen.

Monet sosiaalipolitiikan väitöskirjat liittyvät sosiaalihuollon toimintaan tai ovat muuten teemaltaan sellaisia, että nykyisessä tieteenalajaossa ne voitaisiin hyvin lukea sosiaalityön tutkimuksiksi. Vuosien 1951 ja 1974 välillä sosiaalipolitiikan väitöskirjoja hyväksyttiin yhteensä 44. Tutkimusaiheista mainittakoon alkoholijuomien käyttö maaseudulla (Kuusi 1956), kunnallinen lastensuojelutyö (Salo 1956), vaivahoito (Piirainen 1958), sotasiirtolaisten laitoshuolto (Kastari 1965), sosiaalinen kerrostuneisuus (Rauhala 1966) sekä avioton äiti ja adoptiopäätös (Rautanen 1973). Ruotsissa sosiaalityö-oppiaine syntyi 1970-luvun lopulla, kun ensin Göteborgin ja sitten Lundin ja Tukholman yliopistojen sosiaali-

”Suomalainen sosiaalityön..”

työn oppituolit täytettiin 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Ruotsalaiset sosiaalityön tutkimuksen kartoitukset on siten tavattu aloittaa 1980-luvun alkupuolelta. Aloittaessamme Laaksovirran väitöskirjasta saimme suppeaan tutkimuksemme myös pohjoismaista vertailtavuutta.

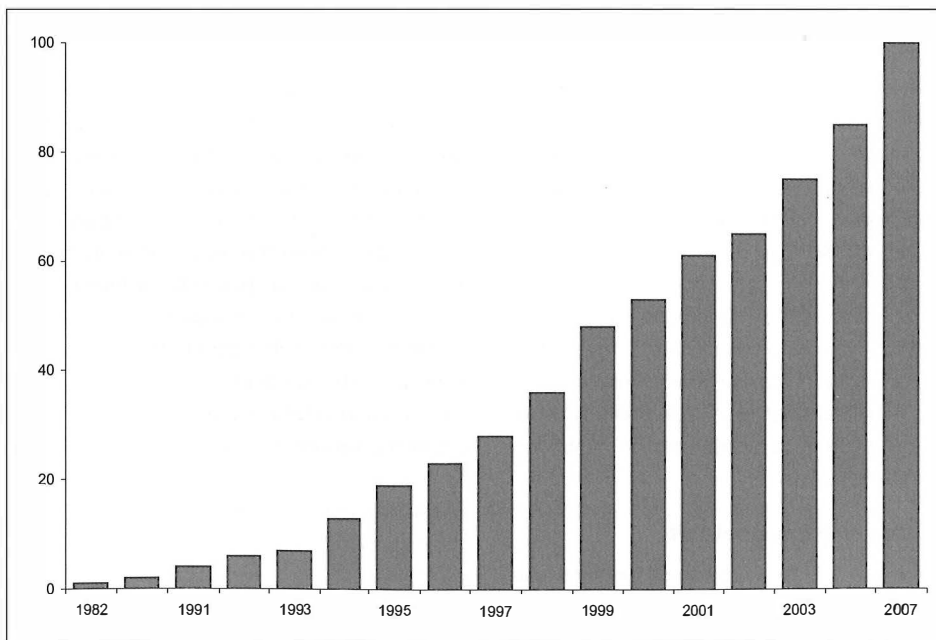
Olenainen hankaluus liittyy myös sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön rajankäyntiin vuoden 1994 jälkeen. Sosiaalityön erkaantuminen omaksi oppiaineekseen on tapahtunut yliopistoissa eri aikaan ja se on nähtävissä vaihtelevalla tavalla väitösten tieteenalan määrityksissä. Jako sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan välillä onkin varsin mielivaltaista. Olemme esimerkiksi katsoneet Ilkka Haapolan (2004) toimeentulotukea saaneiden henkilöiden asiakasuria ja toimeentulotuen kestoa koskevan tutkimuksen sekä Pirkko-Liisa Rauhalan (1996) sosiaalipalvelujen syntyä tarkastelevan väitöskirjan lukeutuvan sosiaalipolitiikan alaan, vaikka ne molemmat teemansa ja

kysymyksenasettelunsa puolesta sopisivat sosiaalityön tutkimuksiksiin.

Seuraavassa esiteltäviä tuloksia on luettava suuntaa antavina ja myöhemmälle tutkimukselle lähtökohtia tarjoavana työnä: tällaiselta suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen kuva näytti meidän mielestämme vuonna 2006.

Tulokset

Väitöskirjojen lista muodostettiin monesta eri lähteestä. Sosiaalipolitiikka-vuosikirja julkaisi luetteloja opinnäytetutkimuksista, ja Janus-lehti on hieman epäsäännöllisesti jatkanut tätä perinnettä. Viime vuosia koskevat tiedot on kerätty eri yliopistojen internetsivuilta. Yliopistojen käytännöt kirjata väitöskirjojen oppialat vaihtelevat, ja joidenkin väitöskirjojen voidaan epäillä jääneen tarkastelun ulkopuolelle juuri tästä johtuen. Tut-

Kuvio 1. Väitöskirjojen kumulatiivinen frekvenssikäyrä

”Suomalainen sosiaalityön...”

kimuksen kohteena olevat väitöskirjat jakautuvat yliopistoittain seuraavasti: Helsinki 21, Tampere 18, Lappi 17, Jyväskylä 9, Kuopio 9, Turku 4 ja Joensuu 1.

Väitöskirjatasoinen sosiaalityön tutkimus on pääasiassa nuorta. Varsin hitaan alun jälkeen on väitöskirjojen määrässä viimeisen viiden vuoden aikana tapahtunut selkeä kasvu. Kuvio 1 osoittaa, että lähes puolet tarkastelluista väitöskirjoista on ilmestynyt vuoden 1999 jälkeen.

Sosiaalityö on naisten ammatti, eikä siten ole yllättävää, että myös väitöskirjoista valtaosa on naisten tekemiä. Suurin osa sosiaalityön tohtoreista on naisia (64/79 eli 81 %). Vaikka naisten enemmistö väittelijöissä on selvä, on naisten osuus väitöskirjojen tekijöistä alhaisempi kuin heidän osuutensa sosiaalityöntekijäkunnasta. Sosiaalityössä monografiat ovat artikkelimuotoisia väitöskirjoja selvästi yleisempiä: vain 19 (24 %) oli artikkeliväitöskirjoja.

Dellgranin ja Höjerin (2000, 286) mukaan vuosina 1996-1998 väitöskirjoina hyväksyttiin Ruotsissa 24 monografiaa ja 4 artikkeliväitöstä eli 14 % kaikista ruotsalaisista sosiaalityön väitöksistä oli artikkelimuotoisia. Artikkeliväitösten suosio on kasvamassa, samoin kuin englanninkielisissä kansainvälisissä referee-julkaisuissa kirjoittaminen (Dellgran & Höjer 2006, 350).

Haimme jokaisesta väitöskirjasta tutkimuksen kohdetta, käytettyä viitekehystä, tutkimusmenetelmiä ja käytettyä kirjallisuutta koskevat yleiset tiedot. Kirjallisuusluettelon tarkastelu rajoittui vain kotimaisten ja vieraskielisten lähteiden määrän laskemiseen.

Väitösten tutkimusmenetelmät

Väitöskirjoissa käytettyjä metodeja kategorisoi-
tiin ruotsalaisten Dellgranin ja Höjerin (2001) mukaisesti neljään kategoriaan: (1) kvantitatiiviset menetelmät, (2) kvalitatiiviset menetelmät, (3) kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen menetelmän kombinaa-

tiot sekä (4) teoreettiset, ei empiriaa sisältävät tutkimukset.

Joitain väitöskirjoja oli vaikea luokitella kuuluvaksi vain yhteen näistä neljästä kategoriasta. Erityisen vaikeaa kategorisointi oli artikkeliväitöskirjojen kohdalla. Näistä hankaluuksista huolimatta voidaan todeta, että kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät hallitsevat sosiaalityön väitöskirjatutkimusta selvästi (53/79). Myös ruotsalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa on havaittu sama ilmiö: yli puolessa väitöskirjoista on käytetty kvalitatiivisia metodeja (Dellgran & Höjer 2001, 245). Kvantitatiivisia menetelmiä oli sovellettu aineistossamme 12:ssa, kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmien yhdistelmiä kymmenessä ja teoreettisia tai historiallisia analyysivälineitä neljässä väitöskirjassa.

Tiedot ruotsalaisista väitöskirjoista koskivat vuosia 1979-1998, joten ne eivät ole täysin vertailukelpoisia. Voimme kuitenkin päätellä, että molempien maiden sosiaalityön tutkimusten menetelmät valinnat ovat varsin samansuuntaisia, erityisesti kvantitatiivisen tutkimuksen harvinaisuuden suhteen. Suomalaisten ja ruotsalaisten sosiaalityön tutkijoiden metodinen suuntautuneisuus eroaa myös selvästi esimerkiksi yhdysvaltalaisen sosiaalityön tutkijoiden suuntautuneisuudesta. USA:ssa valtaosa sosiaalityön väitöskirjoista nojautuu kvantitatiivisiin menetelmiin ja aineistoihin (Dellgran & Höjer 2001, 243). Englantilaisen sosiaalityön tutkimuksen menetelmällisistä valinnoista kertoo puolestaan se, että *British Journal of Social Work* -lehdessä vuosina 2000-2004 julkaistuista 262 artikkelista ja tutkimuskatsauksesta 33 % oli kvalitatiivisia, 20 % kvantitatiivisia ja 6 % näiden yhdistelmiä aineistonaan käyttäviä (McCambridge ym. 2007, 267).

Kvalitatiivisissa väitöskirjoissa tutkimusmenetelmät ovat useimmiten etnografisia ja etnometodologisia. Etnografiset menetelmät mainitaan 79:sta väitöskirjasta 12:ssa ensisijaisena aineis-

”Suomalainen sosiaalityön...”

Taulukko 1. Suomalaisen ja ruotsalaisten sosiaalityön väitöskirjojen metodiset valinnat (%)

	suomalaiset (N = 79)	ruotsalaiset (N = 89)
Kvantitatiiviset	15	14
Kvalitatiiviset	67	50
Näiden yhdistelmä	13	36
Teoreettinen	5	-

Ruotsalaiset tutkimukset: Dellgran & Höjer 2003, 567.

ton hankkimisen ja analysoinnin menetelmänä. Diskurssianalyysiä on käytetty ensisijaisena menetelmänä kahdeksassa. Muista kvalitatiivisista menetelmistä ensisijaisina ovat olleet käytössä Grounded theory (7), narratiivinen tutkimus (6), standpoint-asetelma (4), emansipatorinen tutkimusstrategia (2), evaluatio- ja interventio-tutkimus (2) sekä Goffmanin kehysanalyysi (2). Yksittäisissä väitöskirjoissa on käytetty lisäksi kvalitatiivisina menetelminä kansainvälistä vertailua, osallistuvaa havainnointia, kehittävää työntutkimusta, induktiivista päättelyä, antropologista tutkimusta, toimintatutkimusta, muistelutyötä, retrospektiivistä tulkintaa ja keskusteluanalyysia.

Neljä väitöskirjoista perustuu sosiaali-, aate- tai oppihistorialliseen kysymyksenasetteluun (Kauppinen-Perttula 2004; Satka 1995; Saurama 2002; Toikko 2001). Huomionarvoista on pitkäikäistutkimusten vähäisyys. Tarkastelluista väitöskirjoista vain kahdessa on toteutettu seuranta-tutkimus. Näissä Lapin yliopistossa hyväksytyissä tutkimuksissa tutkimuskohteina ovat olleet nuorena rikoksenteijänä vankilaan tuomitut (Kyn-gäs 2000) ja alkoholipoliittisen asenne- ja mieli-pideilmaston muutos Pohjois-Suomen kunnissa (Orjasniemi 2005).

Sosiaalityön ammatillisten tiedontarpeiden kannalta olisi hyväksi kerätä tietoa esimerkiksi sosiaalisten ongelmien vaiheittaisesta kehittymisestä. Peruste seuranta-asetelmien vähäisyyteen voi löytyä kiristyvästä väittelytahdistista: kun tutki-

mus pitäisi saada valmiiksi neljässä vuodessa, ei ole mahdollisuutta pitkäaikaisiin seurantoihin.

Väitöskirjatutkimusten aiheet

Käytännön sosiaalityössä akateemista tutkimusta arvostellaan siitä, että tutkimusta tehdään kaukana arjesta ja teoreettisista lähtökohdista. Tarkastelemiemme väitöskirjojen pohjalta asia näyttäisi olevan pikemminkin päinvastoin: kokemuksellista tietoa asiakkaiden arkielämästä tai suoraa informaatiota sosiaalisista ongelmista on helposti löydettävissä ainakin paristakymmenestä väitöskirjasta. Kokemuksellista tietoa ovat tutkimuksiin tuoneet muun muassa lapsistaan erillään asuvat äidit (Nousiainen 2004), koulukodin tytöt (Strömpl 2002), laitoksessa olevat lapset (Törrönen 1999), sosiaaliviraston nuoret pitkäikäisasiakkaat (Pohjola 1994), nuoret työttömät (Julkunen 2002), vangit (Kauppila 1999), kodittomat naiset (Granfelt 1998), lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyt (Laitinen 2004) ja kotipalvelun asiakkaat (Siira 1998).

Sosiaalityön väitöskirjatutkimuksista merkittävässä osassa (12/79) tarkastellaan sosiaalityön käytäntöjä tai menetelmiä, asiantuntijuutta tai sosiaalityöntekijöitä. Kolmas suosittu tutkimuksen kohde ovat sosiaalialan työn toimintaorganisaatiot, verkostot, byrokratia, sosiaalityön organisointuminen, johtaminen, laatutyö tai kunnallishallinto. Näihin teemoihin keskitytään 10 väitöskirjassa.

”Suomalainen sosiaalityön...”

Lastensuojelutyötä tai lastensuojelun asiakkaita on tutkittu seitsemässä väitöskirjassa, samoin kuntoutuksen asiakastyötä tai terveydenhuollon eri asiakasryhmiä. Yksittäisiä väitöskirjoja on tehty mielenterveytyöstä, miehistä, pakolaisista, koulutuksesta, kehittämisestä, sosiaalityön teoriasta ja myös Viron sosiaalityöstä (Strömpl 2002; Tulva 1995).

Mistä aiheista väitöskirjoja sitten on kirjoitettu vähän? Köyhyyteen, työttömyyteen ja päihteisiin sekä toimeentulotuen asiakkuuteen tai sen myöntämiseen liittyvää tutkimusta on melko vähän verrattuna näiden ongelmien merkittävyyteen. Etiikka, moraalikysymykset tai arvot eivät ole olleet tutkimuksen varsinaisena kohteena yhdessäkään työssä, vaikka sosiaalityön eettiset kysymykset ovat paljon esillä ammatillisista sosiaalityötä koskevassa keskustelussa. Myöskään tutkimuksen eettisiä ongelmia ei juuri ole pohdittu.

Kehittäminen on toistaiseksi ollut varsinaisena aiheena ainoastaan yhdessä Stakesin kehittämistyötä koskeneessa tutkimuksessa (Seppänen-Järvelä 1999). Kunnissa tai järjestöissä toteutettua kehittämistä tai kehittämishankkeiden prosesseja, toteutusta tai edes tulosten arviointia ei ole vielä väitöskirjoissa tutkittu. Muutamien väitöskirjojen aineisto liittyy läheisesti toteutettuun kehittämishankkeeseen tai tutkimusprosessiin tai siihen on sisällynyt käytäntöjä kehittävä osuus. Tutkimuksissa keskeisimpänä kiinnostuksen kohteena ei näissä kuitenkaan ole kehittäminen sinänsä, vaan kehittämisen kohteena ollut ilmiö (Arnkil 1992; Laaksovirta 1982; Mattus 2001; Närhi 2004; Pelkonen 2003; Tenkanen 2003).

Väitöskirjoissa käytetyt lähteet

Väitöskirjoissa käytetyt lähteet muodostavat aineiston, jonka avulla voisi tutkia esimerkiksi viittauksia tai käytettyjä teorioita. Pitäydymme tarkastelemaan vain käytetyn kirjallisuuden kopiaikkaa eli sitä, oliko lähteistö kotimaista vai

ulkomaista. Lähteiden laskennassa on valittu mukaan vain monografiat. Monografioiden ja artikkeliväitöskirjojen kirjallisuusluettelot eivät ole keskenään vertailukelpoisia.

Valtaosassa väitöskirjoista lähteitä on käytetty suurin piirtein yhtä paljon. Suomenkielisten lähteiden määrä vaihteli välillä 40–564. Englanninkielisten lähteiden määrän vaihteluväli oli 23–619. Tyypillisessä monografiassa on noin 286 lähdeviitettä, joista 175 on suomalaista lähdettä ja 111 kansainvälistä lähdettä. Käytetty ulkomainen kirjallisuus on tavallisesti englanninkielistä. Pohjoismaisten kielten tai vaikkapa venäjän-, saksan- tai ranskankielisen tieteellisen kirjallisuuden käyttäminen on poikkeuksellista.

Tutkimusaihe vaikuttaa käytettyjen lähteiden määrään. Selkeästi rajatussa empiirisessä tutkimuksessa lähteistö voi olla varsin suppea. Tarkasteltujen tutkimusten joukossa on myös eräitä teorianhistoriallisia tutkimuksia, joissa kirjallisuuden käsittely on tietenkin perusteellisempaa ja systemaattisempaa. Väitöskirjoissa ei ole yleensä tehty kovin systemaattista eroa lähde- ja tutkimuskirjallisuuden välillä. Mikäli tutkimusaineistona ovat olleet esimerkiksi sanoma- tai aikakauslehtiartikkelit, on tällainen jako kuitenkin tehty (Piironen 2005).

Väitöskirjojen teorit

Väitöskirjojen teoreettisten viitekehysten kategorisointi osoittautui haasteelliseksi tehtäväksi. Teoreettisen keskustelun painoarvo vaihteli suuresti väitöskirjojen välillä. Joissakin väitöskirjoissa käydään läpi erillisessä pohdinnassa ”teoreettisia paikannuksia”, jolloin taustoitetaan oma työ tieteellisiin teoreettisiin juuriinsa ja perustellaan valintoja hyvinkin tarkasti (esim. Pohjola 1994). Valtaosassa väitöskirjoista teoreettiset viittaukset ja kytkennät kulkevat kuitenkin työn mukana metodologisia valintoja ja menetelmien käyttötapoja perusteltaessa, työn substanssialuetta ja siitä tehtyä aiempaa tutkimusta esiteltäessä ja tutkimustuloksia analysoitaessa. Joissakin kyt-

”Suomalainen sosiaalityön...”

kennät teorioihin ovat ohuempia. Muutamassa väitöskirjassa tuodaan esille, että työn tavoite on lähtökohtaisesti epäteoreettinen (Tulva 1995; Viinamäki 1997).

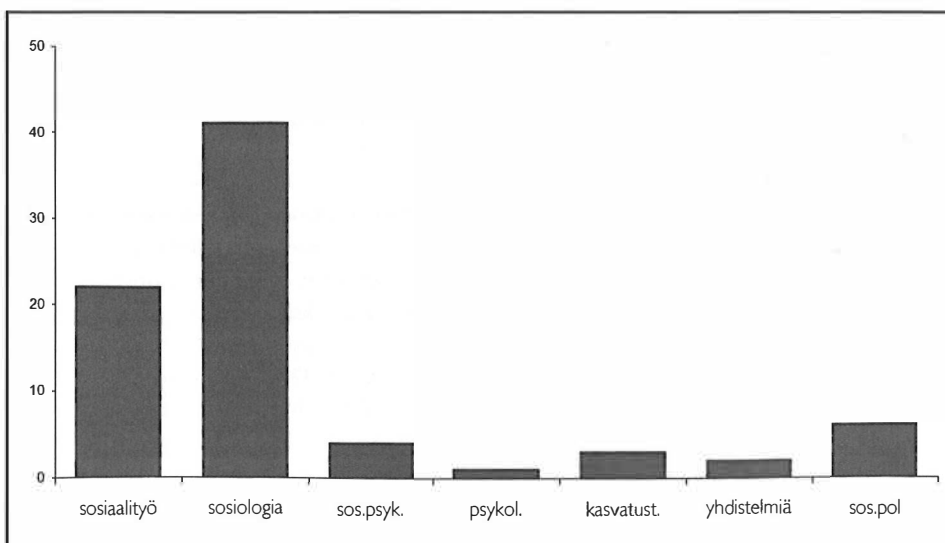
Väitöskirjoissa käytettyjä teorioita luokiteltiin siten, että kukin väitöskirja sijoitettiin keskeisimpään siinä mainittuun tai työn orientaation perusteella esiin tulevaan teoriaperinteeseen. Todellisuudessa useissa tutkimuksissa viitataan teorioihin ja aiempaan tutkimukseen eri tieteenalojen rajat ylittäen.

Väitöskirjoissa käytetyistä teorioista ja teoreetikoista laadittiin lista siten, että kunkin väitöskirjan osalta poimittiin keskeisimmät teoreettiset viitekehukset ja merkittävimpiä esille nostetut teoreetikot. Kunkin väitöskirjan osalta tällaisia mainintoja poimittiin yhdestä kolmeen. Teoreetikoiden tunnistamisen osalta työmme jää hyvin alustavaksi. Kun väitöskirjan taustoituksessa saatetaan mainita monia keskenään kilpaileviakin teoreettisia suuntauksia, jää epäselväksi, tuliko

juuri oikeat ja kirjoittajan itsensä tärkeimpinä pitämät teoreettiset suuntaukset tunnistetuiksi.

Erityinen haaste olisi koettaa laatia teoriaperinteitä täsmentävä luokitus, jossa luokat olisivat toisensa poissulkevia. Löyhän sisällöllisen luokittelun perusteella samantyyppisiksi tulkitut teorit ja koulukunnat luokiteltiin ryhmiin, joista tuli analyysissämme pakosta päällekkäisiä.

Valtaosa väitöskirjoista nojautuu sosiologiaan ja/tai sosiaalityön omiin teorioihin. Sosiaalityön tutkimuksen teoriaperinteisiin tukeuduttiin 20 väitöskirjassa. Sosiaalityön tutkimuksen kannalta keskeisinä teoreetikoina mainittiin muun muassa Richmond, Addams, Heinonen ja Toikko. Sosiaalinen konstruktionismi oli 19 väitöskirjassa merkittävin viitekehys. Postmodernit teorit mainittiin 12 väitöskirjassa. Keskeisinä teoreetikoina pidettiin muun muassa Baumania, Lashia, Beckia, Giddensia ja Eräsaarta. Foucaultin ja Giddensin teorioihin kiinnityttiin kahdeksassa väitöskirjassa. Feministinen tutkimus mainittiin keskeisenä viitekehysenä kuudessa väitöskirjas-

Kuvio 2. Väitöskirjoissa käytettyjen teorioiden luokittelu tieteenalan perusteella

”Suomalainen sosiaalityön...”

sa. Sosiologisen lapsuustutkimuksen perinteesen kiinnityttiin myös kuudessa tutkimuksessa. Sosiaalipsykologiset, psykologiset ja kehityspsykologiset teoriat sekä sellaiset teoreetikot kuin Winnicott, Bahtin ja Vygotsky mainittiin keskeisiksi lähteiksi kuudessa väitöskirjassa. Asiantuntijuutta koskeva tutkimus sekä professiotutkimus korostui viidessä väitöskirjassa. Neljässä väitöskirjassa keskeinen teoreetikko oli Max Weber. Bourdieu, Goffman ja Yrjö Engeström olivat kuitenkin keskeisinä esillä kahdessa väitöskirjassa.

Sosiaalipoliittinen tutkimus oli viitekehyksenä 17:ssä väitöskirjassa. Näihin sisältyi muun muassa sosiaalipalvelu-, sosiaalihuollon ja hyvinvointivaltion sekä hyvinvointivaltioiteorioihin perustuva tutkimusta.

Aineiston läpikäynti osoitti, että sosiaalisella konstruktionismilla ja etnografisella tutkimusmetodilla on vahva asema suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. Nämä lähestymistavat ovat hyviä työkaluja, kun halutaan tehdä arkea näkyväksi. Etnografisen tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää hyödyksi argumentoinnissa ja kentän keskusteluissa, kuten Karisto (1999) toteaa. Konstruktionistisen ja etnografisen tutkimuksen keinoin on vaikea tehdä ongelmien yleisyyttä kartoitettavaa tai selittävää tutkimusta, joita esimerkiksi Töttö (2001; 2004) on kaivanut lisää sosiaalityön tutkimukseen.

Johtopäätökset

Sosiaalityön tutkimus kohdistuu usein sosiaalityöntekijän työhön ja ammatilliseen asemaan, mutta myös asiakkaiden elämää ja sosiaalisia tilanteita kuvaavia tutkimuksia on runsaasti. Asiakkaan elämäntilanteen seurantaan keskittyviä väitöstutkimuksia on puolestaan vain muutamia, myös etiikkaa, projektityötä ja kehittämistä on tutkittu vähän. Köyhyyttä on tutkittu vähemmän kuin vaikkapa lastensuojelun asiakkuutta tai yleensäkin lapsiin ja nuoriin liittyviä teemoja.

Tavoitteenamme oli selvittää, mitkä ovat pääasialliset tutkimusmenetelmät suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. Vastaus tähän on selvä: tutkimus on vahvasti kvalitatiivista, ja erityinen suosio kohdistuu sosiaaliseen konstruktionismiin eri varianteineen. Vastaavasti kvantitatiivisen tutkimuksen suosio on vähäistä. Tilanne on tutkimuksen metodivalintojen suhteen samankaltainen kuin Ruotsissa, ja vastaavasti aivan erilainen kuin USA:ssa, jossa kvantitatiivinen tutkimus on kvalitatiivista selvästi yleisempää.

Puheenvuoromme kolmantena tavoitteena oli selvittää, millaisia teorioita suomalaisissa sosiaalityön väitöskirjoissa on käytetty. Tältä osin vastauksemme jää vielä alustavaksi. Väitöskirjoissa viljellään monia teoreettisia suuntauksia. Vaikka väitöskirjat ovat nykyään paljon fokuoituneempia ja tarkastelut rajatumpia kuin vaikka 1980-luvulla, on silti tavallista, että tutkija hyödyntää hyvin laaja-alaisesti eri tieteenaloilta ja teoriaperinteistä tulevia keskusteluja luoden niistä oman synteesisensä.

Kuten analyysimme osoittaa, monien väitöskirjatutkimusten teemat ovat käytännön sosiaalityön kannalta relevantteja. Onkin syytä pohtia, miksi monet tutkimusta seuraavat kentällä työskentelevät sosiaalityöntekijät kokevat edelleen tutkimuksen ja käytännön välillä vallitsevan syvän kuilun.

Tulosten hyödyntämisen vaikeutta tekee siksi mieli selittää menetelmällisillä valinnoilla. Tutkittavat aineistot ovat yleensä lyhyellä aikavälillä havainnoituja yksittäistapauksia. Monien sosiaalityön väitöskirjojen tieteelliset johtopäätökset ovat tästä syystä vain heikkoja signaaleja heikompiensaisten yhteiskunnan jäsenten elinolojen parantamisen kannalta.

”Suomalainen sosiaalityön...”

Viite

¹ Sosiaalipoliittika oli ennen vuotta 1994 tieteenala, jossa sosiaalityön tutkimusta pääasiassa tehtiin.

Kirjallisuus

- Arnkil, Erik (1992) Sosiaalityön rajasysteemit ja kehitysvyöhyke. Jyväskylä: Studies in Education, Psychology and Social Research 85. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Dellgran, Peter & Staffan Höjer (2000) Mot ett smalare socialt arbete? Om den akademiska kunskapsproduktionen i utbildning och forskning. Teoksessa Anna Meeuwisse & Sune Sunesson & Hans Swärd (toim.) Socialt arbete. En grundbok, Falköping: Natur och Kultur; 282-300.
- Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2001) Mainstream is contextual: Swedish social work research dissertations and thesis. *Social Work Research* 25 (4), 243-52.
- Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2003) Topics and epistemological positions in Swedish social work research. *Social Work Education* 22 (6), 565-75.
- Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2006) Pluralism på gott och ont? Om forskningen och den akademiska kunskapsproduktionen i socialt arbete. Teoksessa Anna Meeuwisse & Sune Sunesson & Hans Swärd (toim.) Socialt arbete. En grundbok, Stockholm: Natur och Kultur; 348-367.
- Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 702. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos (SKS).
- Haapola, Ilkka (2004) Köyhyyden kynnyksellä. Toimeentulotuen dynamiikka 1990-luvun Suomessa. KELA, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 79. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipoliittika.
- Hänninen, Jorma (1990) Suomalainen sosiaalityökeskustelu tulkintojen tuotoksena ja kohteena. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia A 6. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos.
- Heinonen, Jari (1984) Sosiaalityö sosiaalivaltion mikrostruktuurin menetelmänä: sosiaalityön tehtävien ja käsitteen kriittistä tarkastelua suomalaisen aineiston valossa. Sosiaalipoliittikan laitoksen tutkimuksia 70. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos.
- Julkunen, Ilse (2002) Being Young and Unemployed. Reactions and Actions in Northern Europe. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos.
- Karisto, Antti (2001) Janus Joensuuhun. *Janus* 9 (4), 274-276.
- Karisto, Antti (1999) Keskustelua sosiaalityön tutkimuksesta. *Janus* 7 (4), 352-354.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Meltti, Tero (2003) Muutosprosesseissa ristiriitaistuva sosiaalityö. Teoksessa Mirja Satka & Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) Sosiaalityö ja vaikuttaminen, Jyväskylä: SoPhi, 31-53.
- Kastari, Irma (1965) Sotasiirtolaisten laitoshuolto. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos.
- Kauppila, Tarja (1999) Vankeudesta vapauteen: suomalaisten miesvankien turvattomuus ja elämäntilanteiden hallinta. Vankeinhoidon keskuksen julkaisuja 2. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalipoliittika.
- Kauppinen-Perttula, Ulla-Maija (2004) Kutsumus, palvelustyö, jaksaminen. Sisaret Oriveden leprasairaalassa 1904-1953. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalityö.
- Kuusi, Pekka (1956) Alkoholijuomien käyttö maaseudulla. Kokeellinen tutkimus alkoholijuomien käytöstä eräissä maalaiskunnissa ja kaupaloissa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kyngäs, Margit (2000) Vankeus miehen elämäkullussa. Tutkimus nuorena rikoksentehtäjänä vankilaan tuomittujen miesten lapsuudesta, vankeusajasta sekä vankeuden jälkeisestä elämässä. *Acta Universitatis Lapponiensis* 36. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos.
- Laaksovirta, Sirkka (1982) Sydäninfarktipotilaan kuntoutus erityisesti sosiaalityön näkökulmasta tarkasteltuna. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja AL:20. Turku: Kansaneläkelaitoksen kuntoutustutkimuskeskus.
- Laitinen, Merja (2004) Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Tampere: Vastapaino.
- Mäki, Helmi & Satka, Mirja (2006) Hyvä kysymys : sosiaalityöntekijän asiakaskohtaisen työn sisältöä etsimässä 1960-luvulla. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäntysaari, Mikko (1987) Sosiaalityön todellisuus sosiaalitoimistoissa. Kontrollin elementit sosiaalitoimistojen asiakkaiden taloudellisessa avustamisessa (moniste). Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos.
- Mattus, Marjo-Riitta (2001) Valtaistava ja yhteistyötä avaava haastattelumenetelmä perhelähtöisessä interventiossa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 44. Rovaniemi: Lapin yliopisto, sosiaalityön laitos.
- McCambridge, Jim & Waissbein, Clara & Forrester, Donald & Strang, John (2007) What is the extent and nature of quantitative research in British social work. *International Social Work* 50 (2), 265-271.
- Meltti, Tero (2004) Sosiaalityökeskustelu Januksessa vuosina 1992-2001. *Janus* 12 (4), 393-411.
- Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne: asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. SoPhi 27. Jyväskylän yliopisto.
- Närhi, Kati (2004) Eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 243. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Helsingin yliopiston

”Suomalainen sosiaalityön...”

yhteiskuntapolitiikan laitoksen julkaisusarja 3 (SoPhi 89) Jyväskylä: Helsingin yliopisto.

Orjasniemi, Tarja (2005) Ottaako vai ei... Raittiuden ja alkoholin käytön sukupolvittaiset muutokset moraalivallin murtumisen ilmentymänä pohjoisella maaseudulla 1980-2000-luvulla. Acta Universitatis Lapponiensis 89. Rovaniemi: Lapin yliopisto, sosiaalityön laitos.

Pelkonen, Maija (2003) Vähän kerrallaan niin pääset pitkälle. Tapaustutkimus kehitysvammaisten työkeskusten tuetun työllistymisen verkostoitumisesta. Acta Universitatis Lapponiensis 63. Rovaniemi: Lapin yliopisto, sosiaalityön laitos.

Phillips, Estelle M. & Pugh, D. S. (1998) How to get a PhD. A handbook for students and their supervisors. Buckingham - Philadelphia: Open university press.

Piirainen, Veikko (1958) Kylänkerrota kunnalliskotiin. Savon ja Pohjois-Karjalan maaseudun vaivashoitotoiminta vaivashoidon murroskautena 1800-luvun jälkipuoliskolla. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Piironen, Hannu (2005) Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet [Elektroninen aineisto]: suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 264. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pohjola, Anneli (1994) Elämän valttikortit? Nuoren aikuisen elämänselämänsä toimeentulotukea vaativien tilanteiden varjossa. Acta Universitatis Lapponiensis 5. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Rauhala, Pirkko-Liisa (1996) Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa? Acta Universitatis Tamperensis ser: A. 477.

Rauhala, Urho (1966) Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalinen kerrostuneisuus. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Rautanen, Elina (1973) Avioton äiti ja adoptiopäätös. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Rosen, Aaron & Proctor, Enola K. & Staudt, Marlys M. (1999) Social work research and the quest for effective practice. Social Work Research 23 (1), 4-15.

Salo, Reino (1956) Kunnallinen lastensuojelutyö sosiaalisen sopusuhteen kasvattajana I. Tutkimus Vaasan kaupungissa vuosina 1924-1952 suoritetun lakisääteisen lastensuojelutyön tuloksista. Vaasa.

Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.) (2005) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Satka, Mirja (1995) Making Social Citizenship. Conceptual practices from the Finnish Poor Law to professional social work. Jyväskylä: SoPhi.

Saurama, Eija (2002) Vastoin vanhempien tahtoa. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 7/2002. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalityö.

Seppänen-Järvelä, Riitta (1999) Luottamus prosessiin: kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. Stakes Tutkimuksia 104. Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipo-

litiikka.

Siira, Helena (1998) Asiakkaan autonomiaako rakentamassa? Tapaustutkimus kunnallisesta kotipalvelusta asiakkaan suoriutumisen tukijana. Acta Universitatis Lapponiensis 17. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos.

Strömpl, Judit (2002) The K School. Residential management of troublesome girls in Transition-time Estonia. Tartu University Press. Tartu: Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Tenkanen, Raija (2003) Kotihoidon yhteistyömuotojen kehittäminen ja sen merkitys vanhuselämälaadun näkökulmasta. Acta Universitatis Lapponiensis 62. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos.

Toikko, Timo (2001) Sosiaalityön amerikkalainen oppi: yhdysvaltalaisen caseworkin kehitys ja sen yhteys suomalaisen tapauskohtaiseen sosiaalityöhön. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Törrönen, Marita (1999) Lasten arki laitoksessa – elämistä lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: (elektr. julk.). Helsinki: Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos.

Töttö, Pertti (2001) Olisiko syytä tutkia myös sosiaalisten ongelmien syitä ja sosiaalityön vaikutuksia? Janus 9 (4), 312-330.

Töttö, Pertti (2004) Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Tampere: Vas-tapaino.

Tulva, Taimi (1995) Viron sosiaalityön muotoutuminen murroskaudella. Acta Universitatis Lapponiensis 8. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos.

Viinamäki, Tarja (1997) Opettajien ja sosiaalityöntekijöiden psyykinen rasittuneisuus. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Webster, Noah (1996) Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English language: The dictionary entries are based on the First Edition of the Random House Dictionary of the English Language. New York: Gramercy Books - Random House.